

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Стамбульської Тетяни Ігорівни

на тему **«Формування культури мовлення майбутніх учителів**

початкової школи у процесі професійної підготовки»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми та її зв'язок

із напрямками наукових досліджень

Актуальність дослідження визначається завданнями реформування вищої педагогічної освіти в Україні та модернізацією початкової школи у структурі «Нової української школи». Нові освітні стандарти передбачають удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, формування високоосвіченої та компетентної особистості, здатної до самореалізації й саморозвитку, виховання мовної особистості, яка бездоганно володіє українською літературною мовою та культурою спілкування у соціумі.

Як свідчить практика, жоден випускник закладу вищої освіти і в майбутньому – фахівець – не сформується як компетентна мовна особистість без знань культури мови і без навичок елементарної культури мовлення. Це означає, що робота з культури мовлення майбутніх учителів початкової школи повинна здійснюватися і в процесі вивчення інших розділів мови, що дасть змогу не лише підтримувати комунікативні вміння студентів на певному рівні, але й зміцнювати та вдосконалювати їх. Рецензована робота переконливо доводить, що цілком можливо і потрібно у процесі вивчення дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Сучасна українська мова з практикумом», «Основи культури і техніки мовлення», «Основи риторики», «Публічне мовлення» та ін. формувати уміння й навички культури мовлення майбутніх учителів початкової школи. Адже мовлення

учителя початкової школи для здобувачів освіти має бути взірцевим, а сам учитель як носій норм літературної мови має стати комунікативним орієнтиром і експертом у Новій українській школі.

Необхідність такого підходу очевидна також з огляду на той факт, що з 1 вересня 2018 р. навчання учнів за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти розпочалося з початкової освіти на основі запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», у якій дві перші із десяти ключових компетентностей Нової української школи – це вільне володіння державною мовою і здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами. Крім того, Нова українська школа ґрунтується на принципі дитиноцентризму, на вихованні патріота з активною позицією, який знає і поважає історію, традиції, культуру, мову свого народу, який діє згідно з морально-етичними нормами, який здатний до інновацій та до конкуренції на ринку праці. Зважаючи на це, тема дисертації Стамбульської Тетяни Ігорівни «Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки» є актуальною, а дослідження – ще один важливий крок у підвищенні фахової підготовки студентів закладів вищої освіти як показник ціннісних орієнтирів національно свідомої, мовної особистості.

Проведене дослідження тим вагоміше, що воно виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти педагогічного факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах теми «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою та інтегрування в європейській освітній простір» (№ 0106U009432).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота має чітку та вмотивовану структуру, логічно вибудовані всі структурні складові. Зміст дисертації охоплює основні

аспекти дослідження. У вступові автор аналізує здобутки вчених в удосконаленні мовної та мовленнєвої культури особистості, обґрунтовує актуальність теми дисертації, репрезентує обов'язкові його складники: чітко визначає мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкриває наукову новизну роботи, її теоретичне та практичне значення, описує експериментальну базу дослідження.

В цілому дисертація Т. І. Стамбульської вирізняється глибоким аналізом теоретико-методологічного надбання вітчизняної та зарубіжної науки, що дає можливість визначити педагогічні умови організації процесу формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи під час їх професійної підготовки.

Поділяю висновок автора про доцільність спеціально розробленої моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Висвітлюючи теоретико-методологічні основи формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки, Тетяна Ігорівна спирається на багаторічний досвід учених-лінгвістів, лінгводидактів, педагогів, психологів; аналізує процес формування культури мовлення студентів педагогічного закладу вищої освіти в контексті модернізації мовної освіти в Україні; обґрунтовує необхідність створення й упровадження освітньої системи для оптимізації змісту, форм і методів організації формування професійного мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі їх фахової підготовки у закладах вищої педагогічної освіти. Чіткості й логічній довершеності розділу додає робота з науковим апаратом, зокрема, визначення таких ключових для дослідження понять, як «культура мовлення», «мовленнєва обізнаність», «мовна особистість», «комунікативна особистість» та ін.

Велике значення для досліджень такого типу має всебічний аналіз, виявлення і констатація проблеми, що потребує розв'язання. Ці питання, а саме: компоненти, критерії, показники та рівні готовності до формування

культури мовлення у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, висвітлює другий розділ дисертації – «Методичні засади формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки». Тетяна Ігорівна визначає рівень готовності до формування культури мовлення студентів вищих закладів освіти і формує власне бачення шляхів розв'язання поставлених завдань. Заслуговує на увагу обґрунтування автором педагогічних умов формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. Значне місце в дисертаційній роботі посідає презентація авторської моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки, в ході опису якої дисертантка вправно оперує ключовими поняттями: «модель», «принципи», «підходи», «форми», «методи», «прийоми», «засоби навчання» тощо.

У третьому розділі дисертації «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов та результативності моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки» Т. І. Стамбульська визначає стан готовності студентів педагогічних закладів вищої освіти до формування культури мовлення у педагогічній діяльності, здійснює експериментальну перевірку сформованості культури мовлення майбутніх фахівців та подає результати дослідно-експериментальної роботи щодо формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці. Дослідниця переконливо доводить ефективність запровадження окреслених умов у фахову підготовку студентів. Наведені статистичні дані про результативність формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи не викликають сумнів, вони засвідчують, що модель формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки, розроблена Т. І. Стамбульською, може бути рекомендованою для запровадження викладачами закладів вищої освіти.

Зроблені з дисертаційної роботи висновки в цілому достатньо обґрунтовані й аргументовані, що забезпечується використанням положень фундаментальних і прикладних наукових досліджень, сучасних засобів і методик проведення наукового дослідження, значного масиву статистичної інформації.

Оцінка новизни і достовірності досліджень

Найбільш суттєвими і важливими результатами, що одержані Т. І. Стамбульською особисто і характеризують новизну її дисертації, є такі:

- обґрунтування доцільності авторської методики;
- уточнення змісту понять «культура мовлення», «мовленнєва обізнаність», «мовна особистість», «комунікативна компетентність»;
- удосконалення концептуального підходу до формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи;
- розроблення моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки та навчально-методичного забезпечення її ефективної реалізації.

Одержані здобувачем результати, а саме – наукова новизна, теоретичні і практичні висновки, методичні рекомендації – достовірні, що підтверджуються у процесі наукового дослідження статистичними даними експерименту, узгодженістю з відповідними положеннями законодавчих і нормативних документів. Основні положення дисертації апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та достатньо висвітлені у наукових публікаціях автора.

Практичне значення отриманих результатів

Результати дослідження Т. І. Стамбульської є конкретним внеском у розвиток методики професійної освіти, що полягає у розробленні, обґрунтуванні й упровадженні в практику навчання вищої школи моделі

формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Значний науковий і практичний інтерес становить розроблений автором навчальний комплекс зі спецкурсу «Культура мовленнєвого етикету педагога у вимірах сучасних вимог» та навчально-методичний посібник «Культура мовлення майбутнього педагога: теорія та практика».

Для викладачів філологічних дисциплін особливо цінною є інформація підрозділу 1.1, у якому проаналізовано розвиток теорії і практики культури мовлення від античних часів і до сьогодення; підрозділу 1.3, у якому розкрито зміст поняття «мовна особистість», визначено етапи становлення мовної особистості, описано ознаки культури мовлення, а також заслуговують на увагу матеріали, вміщені у додатках А, Б, В, Д.

Дискусійні положення та зауваження

Рецензована дисертаційна робота за своїм змістом цілком відповідає темі, реалізує мету і поставлені завдання, експериментально підтверджує сформульоване автором наукове припущення. Проте, як практично кожне дослідження, має дискусійні аспекти і недоліки:

1. Значний інтерес, як уже згадувалося, становить п. 1.1. «Культура мовлення особистості як історико-соціальне явище і предмет наукового дослідження». Інформація, вміщена у ньому, корисна сучасному вчителю початкової школи. Однак хотілося б у першому розділі прочитати авторське бачення питань, включених до програми спецкурсу «Культура мовленнєвого етикету педагога у вимірах сучасних вимог». У такий спосіб ми надали б більшої цілісності теоретичному і практичному аспектам дослідження.

2. Згідно з п. 7 «Вимог до оформлення дисертації», зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, варто було до кожного розділу дисертації подати висновки найбільш важливих наукових і практичних результатів дослідження.

3. Не можна беззастережно погодитись із такими термінологічними сполученнями слів, як *«сформувати мовну компетенцію студентів»* (с. 89),

*«вдосконалювати свою мову» (с. 119), «праця в гурті та команді» (с. 161), «у вигляді набору дидактичних одиниць» (с. 153), «ведення мультилогічного (від лат. *multum* - багато) діалогу. У п. 3.1. непереконливим є застосування технології «груп, що дзижчать» (с. 172-173) у закладах вищої освіти, визначення технології уроку здоров'я, чим вона відрізняється від традиційного уроку? Можливо, більш доцільно було б розглянути, наприклад, урок розвитку мовлення?*

4. У п. 3.1 потребують пояснення окремі аспекти констатувального експерименту, зокрема, наскільки об'єктивними є показники визначення початкового рівня сформованості культури мовлення майбутніх учителів початкової школи, оскільки студенти самостійно оцінювали свої знання і володіння вміннями.

5. У роботі, яка має належне мовне оформлення, подекуди все ж трапляються лексико-стилістичні недогляди, зокрема *«вивчення слід здійснювати» (с. 33), «до даної дисципліни, компонента» (с. 48, 128, 130), «співдіяти з оточуючим світом» (с. 69, 122), «отримані знання» (с. 123, 144), «придбання студентами знань, умінь, навичок...» (с. 154, 162) і т. под.*

Загальний висновок

Глибокий аналіз дисертаційної роботи Стамбульської Тетяни Ігорівни на тему *«Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки»* дає підстави вважати її самостійним, завершеним і оригінальним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, які мають практичне значення для ефективного розвитку професійної освіти в Україні.

Зміст роботи, логіка викладення тексту, наукові і прикладні результати дослідження свідчать про глибокі теоретичні знання автора, володіння ситуацією і методами наукових досліджень, вміння розв'язувати складні наукові лінгводидактичні проблеми.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, її теоретичне і практичне значення,

відповідність вимогам ДАК України до подібних робіт дають підставу для присудження Стамбульській Тетяні Ігорівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філології та
методики початкової освіти
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Вітюк В. В.

03.02.18/331
4 18
23